

č) Prirodopis

Frana Erjavca **Zbrano delo**. Uredil A. Slodnjak. Tretji zvezek (tujejske četveronožne živali, domača perutnina, naše poljske in gozdne ptice...). Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana, 1937. Uvod s str. 7—14, Dodatki B. Ponebška str. 372—383, prof. R. Bačarja od str. 383—396, Opomnje, 397 do 433, so skupno delo urednika ter obeh pravkar imenovanih strokovnjakov.

Najtežje smo pričakovali ta zvezek Erjavčevih spisov. Zakaj? Davno, davno je že, kar smo v Večernicah brali klasične opise naših ptic. Pa tiste knjižice so se po večini zgubile; zaman smo jih iskali. Kdor jih je imel, jih je skrbno skrival in se naslajal ob njih. Poznam gospode, ki vsako pomlad, ko se ptice vračajo k nam, bero Erjavca in uživajo. Takrat ne bi mogli Erjavčevih »Ptic« pogrešiti niti za en dan. No, zdaj jih uživamo lahko vsi spomladi, pa tudi poleti, jeseni in pozimi — in še z novimi opozorili. Jugoslovanski knjigarni iskrena hvala!

J. Dbv.

d) Umetnost

Garantini, dr. m. Pija, O. S. U.: **Psihološki elementi likovne umetnosti**. Inauguralna disertacija za dosego doktorata. Založil uršul. provincialat v Ljubljani. 1938. Str. 75.

Avtorica, profesorica na zasebni realni gimnaziji uršulink v Ljubljani, si je v tej disertaciji stavila nalogo, da poda nekak oris dušeslovnih temeljev likovne umetnosti. Na koncu spisa pravi: »V prvem delu govorimo o splošnih kategorijah, ki so v ozki zvezi z umetnostjo in hkratu intenzivno posegajo v dušno sfero tako likovnega umetnika kakor pasivnega (morda bi bilo bolje »pozitivnega«) opazovalca umetnine. Zlasti smo skušali svoja dognanja o estetski in umetnostni vrednoti, o simbolu in alegoriji vsestransko dušeslovno pojasniti in podkrepiti.«

Drugi del obsega pregledno razporeditev snovnih in duhovnih elementov, ki so neogibna podlaga sleherni umetnini. Umetnina je kot človekovo delo osrednja točka, ki spaja dvoje svetov. Po svojih snovnih elementih ji gre »mesto« v materialnem svetu, po idejnih motivih ji pa nihče ne more odrekati duhovne tendence.

Spis obsega za uvodnimi mislimi o koristi in potrebi psihologije umetnosti (str. 1—4) naslednja poglavja: Estetska in umetnostna lepota. Odnos umetnika in znanstvenika do prirode. Teorija spontanosti. Način umetnostnega oblikovanja. Simbol in alegorija v umetnosti. Psihološke in spoznavno teoretične osnove simbola in alegorije. Monumentalnost. Zakonitost v umetnosti. Snovni elementi: a) linija, b) oblika, c) prostor, d) barva, luč in senca, e) harmonija barv, f) učinek in simbolika barv. Duhovni elementi: a) red in ritem, b) simetrija in proporcija, c) izraz in kontrast, d) vzrok in učinek, e) smoter in sredstva, f) idejni motivi likovne umetnosti. — Skupaj dvajset poglavij.

Prvo, kar naj omenim, je, da je disertacija pisana jako živahno, kar priča, da se je spisovateljica z veseljem in ljubeznijo poglobila v predmet. Pisana je dalje z veliko odločnostjo. Stavki n. pr. z »je in mora biti«, »ni in

ne more biti govore o popolni prepričanosti disertantinja o neoporečnosti podanih izvajanj. — Drugo pa je, da je pri tej obsežni tvarini, kakor je izkazala razvidna, na majhnem prostoru mogla spisovateljica le bolj nakazati posameznosti. Zato je spis ob obilici gradiva jako stisnjeno spisan. Misli, teze in ugotovitve so nanizane druga na drugo brez daljšega utemeljevanja. In to, mislim, zadošča za disertacijo kot tako. Le tu in tam se je spisovateljica bolj na široko razpisala, n. pr. v poglavjih o prostoru, barvah, luči in senci. Precej široko, zdi se mi, da za namen spisa preširoko in preteoretično, je obdelano poglavje o redu in ritmu. Naj še omenim, da se avtorica ozira pretežno na slikarsko umetnost.

Ker spis ni namenjen širši javnosti, za katero bi bil v marsikaterih oddelkih težkoumljiv, ni moj namen spuščati se na tem mestu v podrobnosti. Lahko pa rečem, da se je avtorica potrudila zajeti svojo nalogo v vsem obsegu in temeljito.

Disertacija je že zaradi predmeta samega zanimiva in koristna. Kdor se hoče poučiti o fenomenologiji umetniškega ustvarjanja in estetskega užitka, bo našel v spisu mnogo spodbudnih misli za nadaljnji študij.

Želeti je, da bi se avtorica še nadalje pečala s psihologijo umetnosti, morda predvsem praktično, s pogledom na estetsko, ozir. umetnostno vzgojo (prim. Lichtwark, Alfr., Übungen in der Betrachtung von Kunstwerken, 181922).

Med literaturo, uporabljeno za spis, pogrešam važno delo: Müller-Freienfels, Rich., Psychologie der Kunst, 250, 1923, ki ga večkrat navaja tudi Fröbes S. J. v Lehrbuch der experiment. Psychologie, 1923—29. Nadalje bi bilo imenovati: Wundt, Völkerpsychologie, III. Bd., Die Kunst, 1919. in Worringer, Wilh., Abstraktion u. Einführung, 1921. — In če naj še kaj navedem iz slovenske literature, bi opozoril z ozirom na prva poglavja spisa zlasti na razprave dr. Fr. Lampeta: Cvetje s polja modroslovskega, IV. del: o lepoti in umetnosti, 1898, »O lepoti«, DS 1900, nadalje na spis »Tvar in lik« (Aleš Ušeničnik) DS 1891. Za poglavje o barvah bi bil imenovati spis: Šubic Ivan, Barve in njih poraba v ornamentiki. Letopis Matice Slovenske 1891, str. 210—250.

Jos. Dostal

e) Liturgija

P. Metod Turnšek S. O. Cist., **Leto božjih skrivnosti**. Liturgične knjižnice zvezek I. Izdaja cistercijanski samostan v Stični. Samostan belih menihov obeta zavzeti isto mesto, kakor ga imajo med drugimi narodi: St. John's v Minnesoti, Mont-César (Louvain), Maredsous, Emavs (Praga), Beuron, Maria-Laach, Klosterneuburg. Turnškova knjiga noče biti učbenik, ki podaja liturgično snov predvsem za razum in pouk, marveč želi biti vzpodbudno liturgično berilo, ki s premišljevanjem skrivnosti liturgičnih molitev pogloblja v notranje življenje.

Jasno je, da pisatelj v eni knjigi ne more obdelati celotnega liturgičnega vprašanja; snov te knjige so sveti časi. Razlaga vse tri velike liturgične dobe: božično, velikonočno in pobinkoštno, oziraje se na glavne Gospodove, Marijine in svetniške praznike v kronološkem redu. Najprej oriše izvor sv. časov in praznikov. Bralec tu spozna veliki vpliv vzhodne liturgije na